

Slaget om framtiden

SSU:s analys av riksdagsvalet 2014

Förord

Det parti som lyckas beskriva en verklighet som människor känner igen sig i, och samtidigt leverera lösningar på framtidens utmaningar vinner slaget om framtiden. Socialdemokraterna hade i valrörelsen som ambition att vara just ett framtidsparti. Men lyckades ändå dåligt med att mobilisera Sveriges framtid, landets unga, och leverera tillräckligt bra svar på framtidens utmaningar. Om det handlar vår rapport om supervalåret 2014.

Vår analys om varför Socialdemokraterna inte lyckades bli det framtidsparti man hade hoppats på kan sammanfattas i tre punkter: väljare upplever sig inte i tillräckligt hög utsträckning som vänster, unga röstade inte på Socialdemokraterna och tripolariseringen av svensk politik (som gjorde SD till enda oppositionsparti) bidrog till att Socialdemokraterna tappade initiativet till vad den politiska huvudkonflikten skulle handla om.

I rapporten gör vi en rad medskick om hur Socialdemokraterna åter ska kunna vinna slaget om framtiden. Vårt viktigaste medskick är dock ett annat. Det handlar om att Socialdemokraterna måste orka förändras. Orka ta tag i de stora framtidsutmaningarna trots ett svårt parlamentariskt läge, trots ett första regeringsår som kantats av budgetkaos, inställt extraval och brutna överenskommelser, trots att vi är mitt i den värsta humanitära krisen i moderna tid.

När Socialdemokraterna står inför stora utmaningar i regeringsställning behövs ett starkt parti som backar upp. Ett parti som kan höja blicken bortom de dagliga utmaningarna och göra det viktiga förändringsarbete som behövs. Om vi inte lyckas med detta kommer Socialdemokraterna aldrig vinna slaget om framtiden och definitivt inte ta hem nästa val.

Innehållsförteckning

Förord	3
Inledning	5
Utgångspunkter och frågeställningar	5
Val av data	6
Hur gick det i valet?	6
Riksdagsvalet 2014	6
Sverigedemokraterna är valets stora vinnare, Moderaterna valets största förlorare	9
Där få röstade röstade många på Socialdemokraterna	9
Socialdemokraterna underrepresenterade bland unga	10
Varför unga väljer bort Socialdemokraterna	14
Postmaterialistiska frågor prioriterades av unga men inte av Socialdemokraterna	15
Socialdemokraternas partiföreträdare attraherade inte unga	16
Vänstervinden som försvann	16
Den klassiska höger-vänsterkonflikten utmanades	20
Slutsatser	21
SSU:s rekommendationer	24

Inledning

Den här rapporten är SSU:s analys av det så kallade supervalåret 2014. Under våren 2014 tillsattes en valanalysgrupp med uppdrag att kartlägga och analysera valresultaten.

Valanalysen behandlar främst riksdagsvalet 2014. Följaktligen är val till landsting och kommun till stor del utelämnade.

SSU:s valanalysgrupp har bestått av följande personer:

- Ellen Aguirre – sammankallande
- Daniel Olsson – sammankallande
- Shaniaz Hama Ali
- Philip Botström
- Kata Nilsson
- Riad Aliefendic
- Sara Yazdanfar
- Emma Lindqvist
- Mårten Eismark, Vidar Aronsson och Sofia Brändström – sekreterare

Utgångspunkter och frågeställningar

Valanalysgruppens utgångspunkt har varit att analysera Socialdemokraternas resultat i valet för att på så vis belysa socialdemokratins utmaningar. Utgångspunkten har också varit att anlägga ett ungdomsperspektiv på valrörelsen och närmare analysera hur socialdemokratin lyckades med ambitionen att vara ett framtidsinriktat parti som är en röst för landets unga.

Rapporten består i korthet av tre avsnitt. Ett som fokuserar på valresultatet – nedbrutet och analyserat ur olika perspektiv. Ett som går igenom ett antal slutsatser av de analyser valanalysgruppen dragit. Den sista delen är ett antal rekommendationer till socialdemokratin, inför kommande valrörelse och vilka utmaningar som finns på sikt.

Val av data

I denna rapport använder vi ett antal olika datakällor som hjälp för att göra vår analys och dra våra slutsatser. De viktigaste är följande:

1. SVT Valu 2014 – ”Vikten av vikter”
2. SCB:s Valundersökningar och statistik från scb.se
3. Valmyndighetens officiella statistik över valresultatet

SVT:s vallokalsundersökningar (Valu)

Sveriges Television genomför sedan 1991 de så kallade vallokalsundersökningarna, som grundar sig på storskaliga enkätundersökningar utanför vallokalerna i ett antal orter i Sverige. Vallokalsundersökningen genomfördes år 2014 vid 95 vallokaler och 45 förtida röstningslokaler i Stockholm, Lund, Göteborg och Sundsvall. Antalet insamlade enkäter uppgick till 12 909.

Den sista oktober publicerade Valforskningsprogrammet sin sammanställning av viktade resultat från SVT:s vallokalsundersökning 2014 (Tryggvason 2014). Att vikta (eller väga) en studie innebär att i efterhand kompensera för de avvikelser man kunnat se, för att på så sätt få en mer träffsäker studie.

SCB:s valundersökningar

För att kunna få en återblick och studera svenska väljares värderingar och beteende bakåt i tiden har SSU:s valanalys även använt data från Statistiska centralbyråns valundersökningar. Sedan 1956 genomför Statistiska centralbyrån (SCB), i samarbete med Statsvetenskapliga institutionen på Göteborgs universitet, undersökningar av valutgången i riksdagsval. Den senaste är från riksdagsvalet 2014. Undersökningens syfte är att analysera valutgången och blottlägga vilka mekanismer som påverkar väljarbeteende. Såväl kortsiktiga tendenser, såsom utspel och kampanjer i valrörelsens slutskede, som faktorer på medellång och lång sikt inkluderas för att förklara varför svenska väljare röstar som de gör.

Hur gick det i valet?

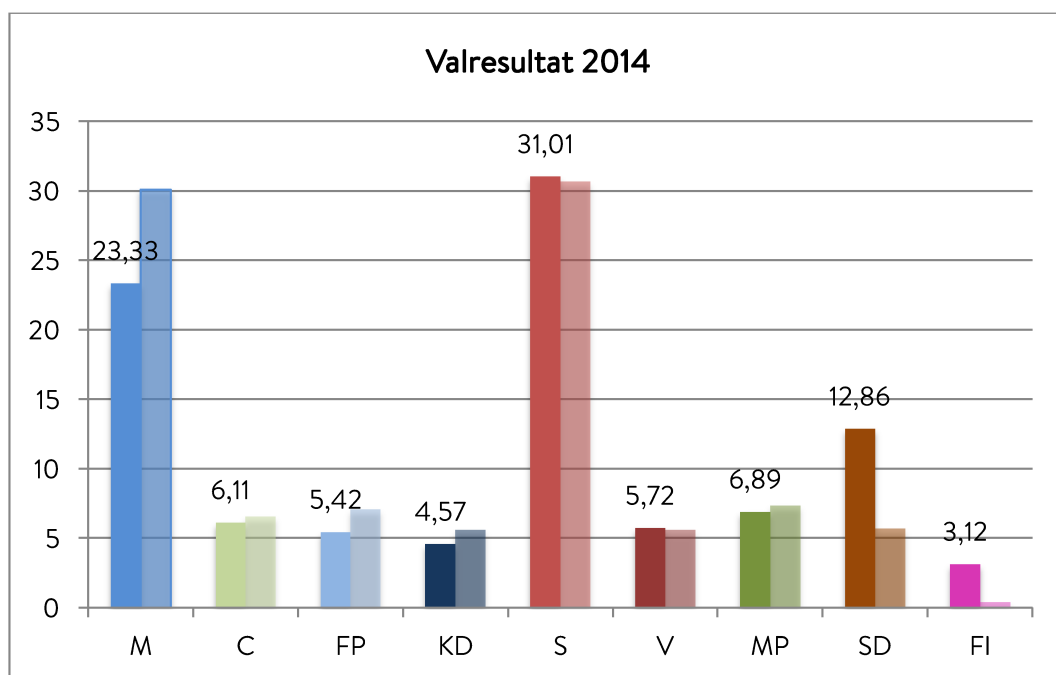
Riksdagsvalet 2014

Utgången av riksdagsvalet 2014 kan nog sägas ha varit både väntad och oväntad. I flera opinionsmätningar inför valet framgick att de borgerliga partierna verkade gå mot ett valnederlag samt att Socialdemokraterna förmodligen skulle återkomma till regeringsställning. Samtidigt pekade mycket på att Sverigedemokraterna skulle göra ett bra val.

Att den sittande regeringen förlorade valet stort torde därför inte ha förvånat någon, inte heller att Socialdemokraterna blev största parti. Utifrån valresultatet och mätningarna inför valet kan

man dock uttyda två saker: Sverigedemokraterna blev flera procentenheter större än vad mätningarna antydde och Miljöpartiet tappade i väljarstöd.

Parti	1998	2002	2006	2010	2014
Socialdemokraterna	36,38	39,85	34,99	30,66	31,01
Moderaterna	22,90	15,26	26,23	30,06	23,33
Sverigedemokraterna		1,44	2,93	5,70	12,86
Miljöpartiet	4,49	4,65	5,24	7,34	6,89
Centerpartiet	5,12	6,19	7,88	6,56	6,11
Vänsterpartiet	11,99	8,39	5,85	5,60	5,72
Folkpartiet	4,71	13,39	7,54	7,06	5,42
Kristdemokraterna	11,76	9,15	6,59	5,60	4,57
Feministiskt initiativ			0,68	0,40	3,12
Övriga partier	2,60	1,68	2,06	1,02	0,97
Valdeltagande	81,39	80,11	81,99	84,63	85,81

Socialdemokraterna ökar med 0,35 procentenheter och landar på 31,01 %. Valresultatet innebär att Socialdemokraterna fortsatt är Sveriges största parti, en position man lyckas hålla ganska enkelt.

Valresultatet innebär att Socialdemokraterna var långt ifrån att nå sitt mål om ett valresultat på 35 %. Samtidigt kan man konstatera att väljarstödet ökade jämfört med förra valet, vilket innebär att valresultatet 2010 fortsatt är det lägsta genom historien.

Man kan också konstatera att den svenska socialdemokratin fortsatt har stort stöd jämfört med socialdemokratiska partier i övriga norra Europa, med undantag av Norge där Arbeiderpartiet har liknande röstandel som svenska Socialdemokraterna.

Miljöpartiet gör ett dåligt val. Efter att ha gjort ett succéresultat i Europaparlamentsvalet backar Miljöpartiet jämfört med valet 2010 och får stöd av 6,89 % av väljarna, en minskning med 0,45 procentenheter. Sett till opinionsmätningarna inför valet så blev det faktiska valresultatet långt lägre än exempelvis de 9,7 % som Miljöpartiet uppmätte i Henrik Ekengren Oscarssons ”Mätningarnas mätning” den 13 september.

Vänsterpartiet lyckas få stöd av 5,72 % av väljarkåren. Det är en ökning från 2010 med 0,12 procentenheter. Valresultatet innebär dock ett väljarstöd som är lägre än såväl 1998, 2002 och 2006. Totalt sett så ökar de rödgröna partierna med 0,02 procentenheter.

Bland de borgerliga partierna gör Moderaterna det största tappet då man backar från 30,06 % i valet 2010 till 23,33 % i årets val. Detta innebär ett tapp på 6,73 procentenheter. Det innebär att Moderaterna är tillbaka på nivåer motsvarande sent 1990- och tidigt 2000-tal.

Såväl Centerpartiet som Kristdemokraterna lyckas klara fyraprocentsspärren. Centerpartiet gör det med mer framgång än Kristdemokraterna, då man får stöd av 6,11 % av väljarna. Lika god marginal har inte Kristdemokraterna, som får 4,57 %. För Centerpartiet innebär valresultatet en minskning med 0,44 procentenheter medan Kristdemokraterna minskar med 1,03 procentenheter.

Folkpartiet backar med 1,63 procentenheter och blir mindre än både Vänsterpartiet och Centerpartiet. Sammanlagt backar de borgerliga partierna med 9,83 procentenheter.

Sverigedemokraterna gör ett rekordval och får stöd av närmare 13 % av väljarna – mer precis av 12,86 %. Detta är en ökning på 7,16 procentenheter. Sverigedemokraternas ökning innebär att de mer än fördubblat sitt väljarstöd sedan 2010. Jämfört med valet 2006 har man ökat sitt väljarstöd med nästan 400 %.

Samtidigt får Feministiskt *initiativ* stöd av 3,12 % av väljarna, och klarar således inte spärren till riksdagen. Feministiskt initiativ ökar procentuellt med över 700 %, något som dock inte räckte till för att nå upp till ett resultat som liknade det i Europaparlamentsvalet.

Parti	Förändring väljarstöd absoluta tal
Sverigedemokraterna	461568
Feministiskt initiativ	170580
Socialdemokraterna	105214
Vänsterpartiet	22278
Miljöpartiet	-8160
Centerpartiet	-9867
Kristdemokraterna	-48890
Folkpartiet	-82751
Moderaterna	-338249

Sverigedemokraterna är valets stora vinnare, Moderaterna valets största förlorare

Att titta på procentsatser kan ibland bli abstrakt. En snabb blick på de faktiska väljarströmmarna, alltså vilka partier som vann respektive förlorade väljare kan tydliggöra bilden av vem som blev valets "vinnare".

Den ovanstående tabellen visar att sammanlagt fyra partier har ett positivt nettotillflöde av väljare. Sett till förändring av väljarstöd i absoluta tal så framstår Sverigedemokraterna som valets "vinnare", då man lyckas locka ett antal "nya" väljare motsvarande Göteborgs invånarantal.

Sett till förändring av antal väljare syns också att Moderaterna kan sägas vara valets stora förlorare. Värt att notera är dock att ovanstående tabell inte visar väljarströmmar. Att säga att exempelvis Vänsterpartiet vunnit 22 278 "nya" väljare behöver inte vara sant, eftersom resterande 334 053 av Vänsterpartiets väljare också skulle kunna vara nya i den bemärkelsen att de inte röstade på Vänsterpartiet förra valet. Tabellen visar således endast en nettoökning eller nettominskning av antalet väljare.

Samtidigt framgår att det är relativt nya partier utan en "cath all"-strategi som klarat sig bäst vad gäller att göra nettoökning i väljarstöd i absoluta tal.

Där få röstade röstade många på Socialdemokraterna

Valdeltagandet ökade för fjärde valet i rad. 85,81 % av alla röstberättigade valde att rösta i valet. Valdeltagandet är högt i ett internationellt perspektiv. Samtidigt är det fortfarande en stor andel

av befolkningen som väljer att inte rösta – över en miljon personer. I de valdistrikt med lägst valdeltagande finns också några av de starkaste fästena för Socialdemokraterna. Vi kan konstatera att Socialdemokraterna förmodligen tappade många röster genom att potentiella väljare inte tog sig till vallokalen. Det finns flera tydliga exempel på det. I valdistriktet ”Spånga 22 – Rinkebysvängen öster” i Stockholm var valdeltagandet 40,8 %, Socialdemokraterna fick samtidigt 71 %. I ”Kryddgården” i Malmö röstade 41,28 %, Socialdemokraterna fick 62 % av dessa röster. I valdistriktet ”Angered, Gårdsten V” i Göteborg röstade 52 % och Socialdemokraterna fick 48 %.

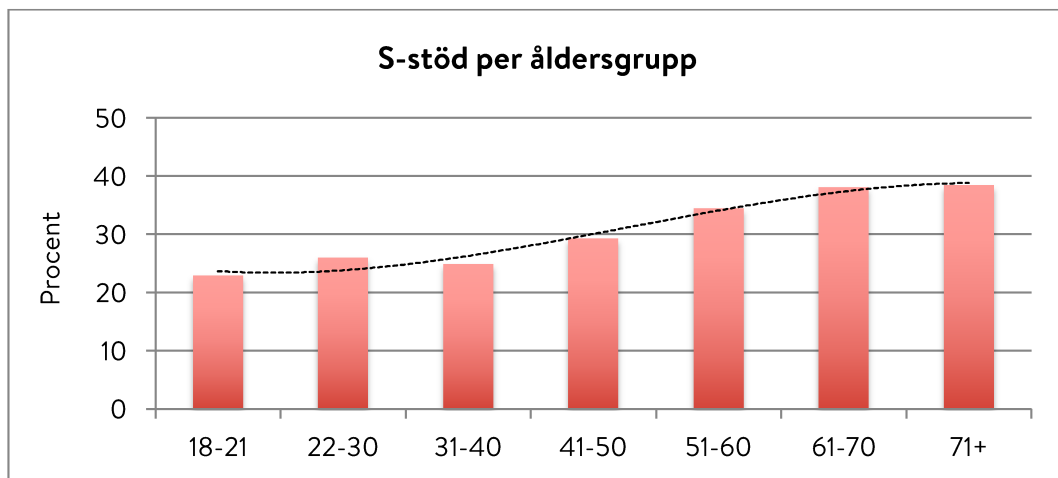
Socialdemokraterna underrepresenterade bland unga

Unga människors röstningsbeteende är viktigt ur flera aspekter, kanske främst på grund av att det handlar om den målgrupp som SSU riktar in sig på. Hur dagens unga röstar skulle också kunna tänkas ge en fingervisning om framtida valresultat, även om det givetvis inte går att dra några slutsatser om framtida val utifrån siffror från det senaste valet.

Parti	18-21 år	22-30 år	31-40 år	41-50 år	51-60 år	61-70 år	71 år +
M	21,2	21,8	24,9	26	21,8	22,6	23,9
C	7,1	6,2	7,5	5,2	6,6	5,2	5,8
FP	5,9	5,1	5,3	5,6	5,5	5	6,6
KD	3,9	3,5	3,8	5,4	4,3	4,8	6,6
S	22,9	26	24,9	29,3	34,5	38,1	38,4
V	7	6,5	6,3	4,5	7	5,9	3,4
MP	12,1	11	10,3	6,5	4,9	3,1	2,3
SD	12,4	12	11,8	15,1	12,5	13,1	11,8
FI	5,2	6,2	4	1,9	2,6	1,8	1
Annat	2,4	1,8	1,3	0,6	0,5	0,6	0,3

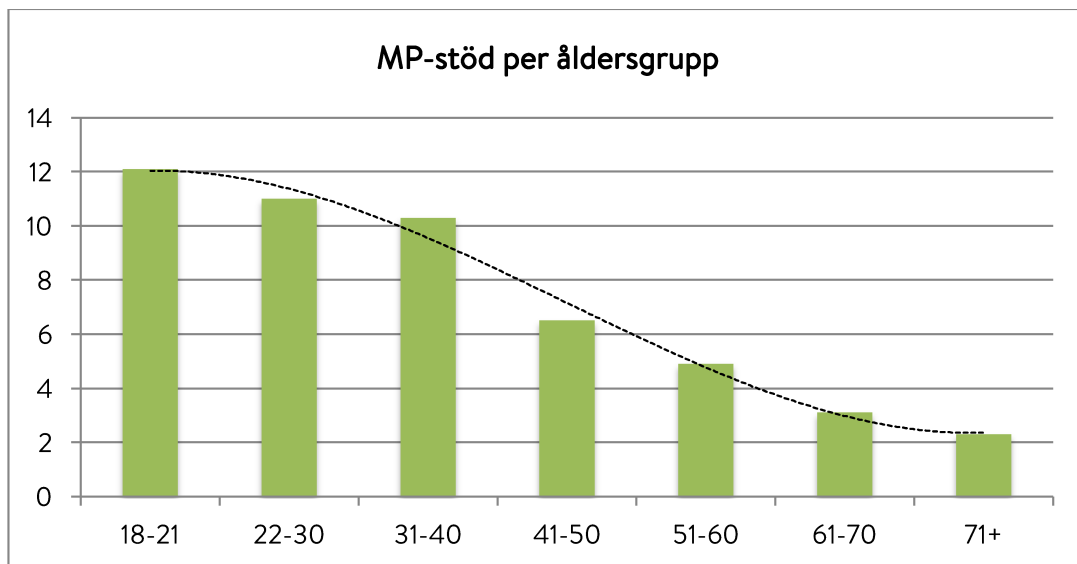
Av ovanstående tabell framgår att Socialdemokraterna blev största parti i samtliga åldersgrupper, om man ska tro resultatet från den viktade vallokalsundersökningen. Vad gäller de unga väljarna så är S-stödet som svagast bland de mellan 18 och 21 år. Stödet är starkare bland gruppen som är mellan 22 och 30 år. För båda åldersgrupperna gäller dock att stödet för S är lägre än valresultatet. Socialdemokraterna är alltså underrepresenterade bland unga väljare. Den bilden bekräftas i SCB:s valundersökning från 2014, som visar att Socialdemokraterna fick stöd av 24,6 % av förstagångsväljarna.

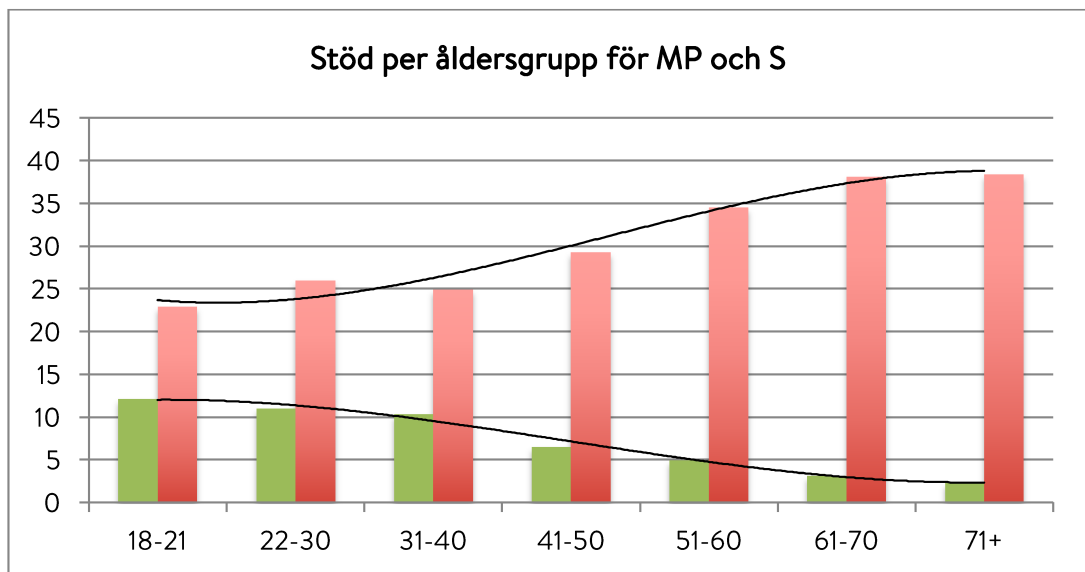
Tittar man på samtliga åldersgrupper som mätts i den viktade vallokalsundersökningen så framträder en tydlig bild: ju äldre väljaren är, desto mer sannolikt att den röstar på Socialdemokraterna. Trendlinjen i nedanstående graf visar på detta. Siffrorna från vallokalsundersökningen visar att endast de över 50 år röstar i högre utsträckning röstar på Socialdemokraterna än det totala valresultatet på 31 %.

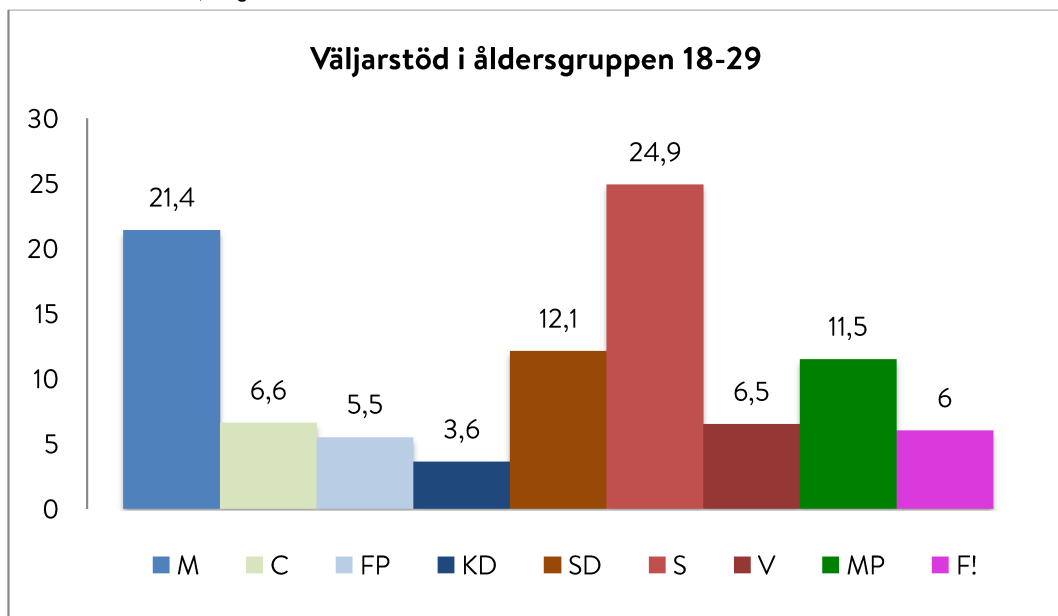
Det finns således en stor diskrepans mellan hur de yngsta och de äldsta röstar. Skillnaden i väljarstöd för Socialdemokraterna är 15,5 procentenheter mellan den äldsta väljargruppen och den yngsta väljargruppen, vilket är en skillnad på 67 %.

För Miljöpartiet är läget helt omvänt. I nedanstående grafer syns en tydlig trend, som skiljer sig markant från Socialdemokraternas fördelning utifrån ålder. Miljöpartiet är överrepresenterade bland unga väljare, och underrepresenterade bland de äldre.

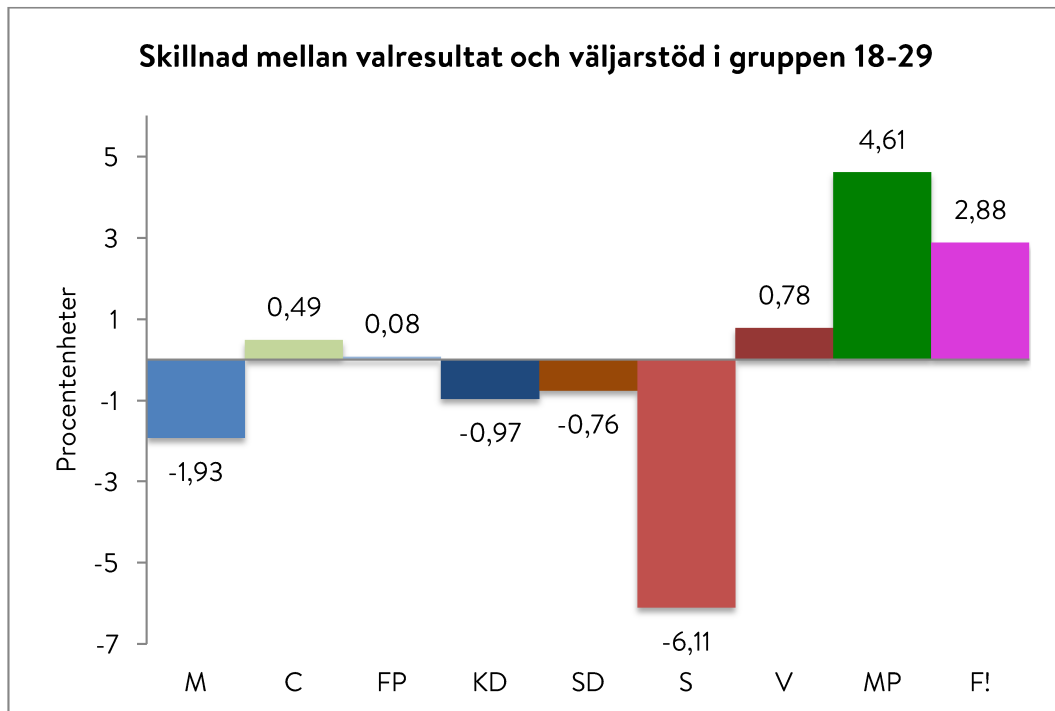

Delar man istället in väljarna i fyra åldersgrupper, 18-29, 30-49, 50-64 och 65+ år blir bilden, men inte trenden, något annorlunda.

Studerar vi skillnaden mellan det faktiska valresultatet och väljarstödet i åldersgruppen 18-29 framgår att Socialdemokraterna är mest underrepresenterade bland de unga väljarna. Moderaterna är också missgynnade, men inte i lika hög utsträckning som Socialdemokraterna. De partier som har högst stöd hos de unga jämfört med deras "vanliga" valresultat är Miljöpartiet och Feministiskt initiativ.

Man skulle, utifrån det ovanstående, kunna säga att Miljöpartiet och Feministiskt initiativ "tar" unga väljare från Socialdemokraterna. På den borgerliga sidan är skillnaderna inte så dramatiska, även om Moderaterna är mindre omtyckta bland unga människor.

Mönstret för Socialdemokraterna känns igen. SOM-institutets valforskningsprogram sammanställde innan valet en redovisning över samtliga riksdagspartiers opinionsstöd mellan 2001 och 2013. Undersökningen är nedbrytbar på olika åldersgrupper, och visar att S sedan i varje fall 2001 haft konsekvent lägre stöd i åldersgruppen 16-29 än bland äldre åldersgrupper.

Allra lägst är stödet bland unga män. 2013 var opinionsstödet 23 % bland de mellan 16 och 29. Stödet bland män i samma ålder var 21 %. Det generella opinionsstödet för Socialdemokraterna samma år var enligt undersökningen 30 % (Tryggvason & Oscarsson 2014).

En opinionsundersökning som SSU beställde i anslutning till valet (Ungdomsbarometern, 2014) förstärker bilden av Socialdemokraternas låga stöd bland unga. Undersökningen visar att 36 % av de unga väljarna 2014 uppger sig stå nära endast ett parti, av dessa står bara 7 % nära Socialdemokraterna. Det bekräftar att väldigt få unga identifierar sig som Socialdemokrater.

Varför unga väljer bort Socialdemokraterna

Men vad är det som påverkar att unga är mindre benägna att rösta på Socialdemokraterna? Inom statsvetenskapen kan man urskilja tre teorier som förklarar skillnader i politiskt beteende: livscykeeffekter, generationseffekter och periodeffekter (Oscarsson & Persson 2010).

Livscykeeffekter uppstår i och med att olika människor befinner sig i olika skeenden av livet. I och med detta förändras attityder, värderingar och beteenden. Beroende på ålder och livssituation så påverkas vilken social kontext man befinner sig, och därmed också vilka politiska val man gör.

Kärnan i teorin om livscykeeffekter är alltså att olika skeenden i livet påverkar politiskt beteende. Teorin om livscykeeffekter har stöd när olika generationers politiska beteende och värderingar följer samma mönster vid samma skede i livscykeln. Utifrån denna teori skulle man därför kunna tänka sig att människor vid ett visst skede i livet i högre grad delar de socialdemokratiska värderingarna. Skulle teorin om livscykeeffekter stämma borde alltså skillnaden i väljarstöd för Socialdemokraterna inom åldersgruppen bero på att yngre väljare är i ett skede i livet då de i lägre grad sympatiserar med socialdemokratisk politik och ideologi.

Den andra teoretiska förklaringsmodellen till skillnad i väljarbeteende mellan olika åldersgrupper är teorin om generationseffekter. Enligt detta synsätt finns specifika skillnader mellan generationer som beror på särskilda skeenden i samhället, som präglar generationen under den så kallade socialiseringsprocessen. Dessa effekter påverkar inte alla då levande individer utan snarare de som befinner sig i den tidigare nämnda socialiseringseffekten, vilket kan sägas vara den tidigaste perioden i en människas liv – ungdomen.

Ekonomisk kris, krig och andra omvälvande händelser kan vara sådana faktorer. Grundläggande för teorin om generationsprocessen är att faktorerna som präglar den kritiska fasen i generationens uppväxt också hänger kvar när personerna blir äldre. Det låga stödet för S i de yngre väljargrupperna skulle med denna förklaringsmodell betyda att den unga generationen i lägre grad sympatiserar med Socialdemokraterna av faktorer som grundlagts under generationens "socialiseringsprocess".

En tredje aspekt som bör beröras när man diskuterar hur olika åldersgrupper betar sig politiskt är så kallade periodeffekter. Sådana effekter påverkar samtliga väljare vid samma tidpunkt, eftersom det rör sig om tidstypiska och kortvariga effekter. Sådana effekter kan vara klimatet i samhällsdebatten, vilka frågor som är uppe på den politiska dagordningen och kanske också vilken bild som finns av olika partier och dess ledande företrädare.

En fjärde, inte helt obetydlig faktor kan också vara så kallad vaneröstning. Med detta menas att en individs benägenhet att rösta över huvud taget, samt en persons benägenhet att rösta på ett

visst sätt, grundläggs när man är förstagångsväljare. Väljarbeteende i tidigare val förutsäger enligt forskningen väljarbeteende i nästkommande val.

SOM-institutets valforskningsprogram vid Göteborgs universitet genomförde 2010 en undersökning av unga väljares politiska beteende mellan 1956 och 2006. Även om tidsperioden för undersökningen endast sträcker sig fram till 2006, och alltså inte berör varken förra valet eller det senaste valet, så visar den i och med den långa tidshorizonten som undersöks på generella trender hos unga väljare.

Överlag visar analysen som Oscarsson och Persson (2010) genomfört att det finns belägg för såväl livscykel-, generations- som periodeffekter. Dessa effekter påverkar både valdeltagande, politiskt intresse och partiidentifikation. Det finns en tydlig generationseffekt gällande Socialdemokraterna. Varje ny generation har visat svagare stöd för Socialdemokraterna än den föregående.

Postmaterialistiska frågor prioriterades av unga men inte av Socialdemokraterna

I den opinionsundersökning som SSU beställde i anslutning till valet tillfrågades ungas mellan 16-23 år om hur de ser på olika samhällsfrågor. "Ökade resurser till skolan" är den frågan som hamnar i topp när unga ska värdera olika samhällsfrågor, 77 % uppger frågan som viktig. Skolfrågan följs av "minskad arbetslöshet" som 75 % uppger som viktig. Detta är frågor som var prioriterade för Socialdemokraterna vilket unga också uppfattade, 48 % upplevde att minskad arbetslöshet prioriterades av partiet och 44 % upplevde att skola/utbildning var prioriterat.

Två andra frågor som sticker ut bland det som är viktigt för unga är miljö och feminism. 63 % tycker att ökad jämställdhet och minskad diskriminering är en viktig samhällsfråga. 55 % tycker att "hållbar ekologisk utveckling" är en viktig samhällsfråga och "ökad miljöförstöring" toppar listan över Sveriges största utmaning kommande 20 år. När unga får svara på vilken subgrupp de anser sig tillhöra kommer feminist och miljövän i topp.

Här är resultaten tyvärr inte lika positivt över hur unga upplever att Socialdemokraterna prioriterar dessa frågor. Bara 5 % upplevde att Socialdemokraterna prioriterade miljö och "hållbar ekologisk utveckling" och 11 % upplevde att Socialdemokraterna prioriterade jämställdhet.

Om vi jämför de siffrorna med Miljöpartiet och Feministisk Initiativ är det 70 % som upplevde att Miljöpartiet prioriterade "miljö och ekologisk utveckling" och 73 % som upplevde att Feministiskt Initiativ prioriterade jämställdhet. Socialdemokraterna lyckades alltså dåligt med att profilera sig inom många av de frågor som var viktiga för unga, vilket kan vara en av förklaringarna till att många unga valde partier som Miljöpartiet och Feministiskt Initiativ framför Socialdemokraterna.

Socialdemokraternas partiföreträdare attraherar inte unga

Partiföreträdares popularitet kan vara en annan förklaring till hur unga röstade. I den opinionsundersökning SSU genomförde efter valet framgår det att Socialdemokraterna är det parti vars företrädare i lägst utsträckning bidragit till ökat stöd bland unga. Det är där också tydligt att partiföreträdarnas ålder inte är avgörande för att lyckas med det.

Vänstervinden som försvann

Svenska väljare röstar i hög utsträckning utifrån ideologi. Det finns ett tydligt samband mellan ideologiskt ställningstagande på höger-vänsterskalan och val av parti. Detta samband har inte förändrats mycket under den period som det finns jämförbar data, alltså cirka 30 år. Det visar Statistiska centralbyråns genomgripande analys av valet 2010. De första rapporterna från 2014 års undersökning visar fortsatt på att vänster-högeridentifikation är en av de starkaste förklaringsfaktorerna för partival (Berg & Oscarsson 2015). Även om den stora valundersökningen för valet 2014 ännu inte finns att tillgå så borde man kunna utgå från att åsiktsröstning utifrån vänster-högerskalan åtminstone inte förändrats dramatiskt sedan 2010.

Inför och efter valet till Europaparlamentet, men också efter riksdagsvalet, höjdes röster för att det blåste en vänstervind i Sverige. Tesen som ofta framfördes var att Socialdemokraterna tycktes ha missat en kraftig och uppenbar vänstervind.

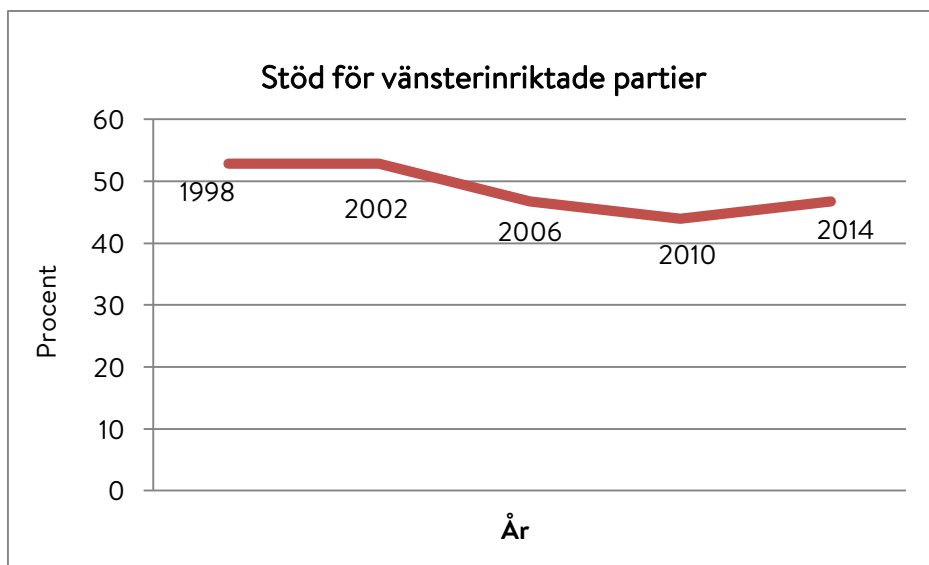
Utgår man från att det i samhället finns en opinion som är mer vänster än höger, och att det handlar om väljare som skulle kunna tänka sig att rösta på Socialdemokraterna om partiet haft en tydligare vänsterprofil kan man lätt dra slutsatsen att Socialdemokraterna förlorade väljare på en strategi där klassiskt ”vänsterinriktade” förslag tonades ned.

Med ovanstående argumentation borde man kunna se en trend i samhället där fler än vanligt definierar sig som vänster. Det borde också vara så att Socialdemokraternas väljare definierar sig själva som mer mitten än vänster. Utifrån detta synsätt borde också Socialdemokraterna förlora väljare till partier som väljarna uppfattar som mer vänster.

Låt oss börja med att ta en snabb titt på det faktiska valresultatet. Enligt SCB:s valundersökning för 2010 så anser väljarna att Vänsterpartiet, Feministiskt initiativ, Socialdemokraterna och Miljöpartiet är vänsterpartier.

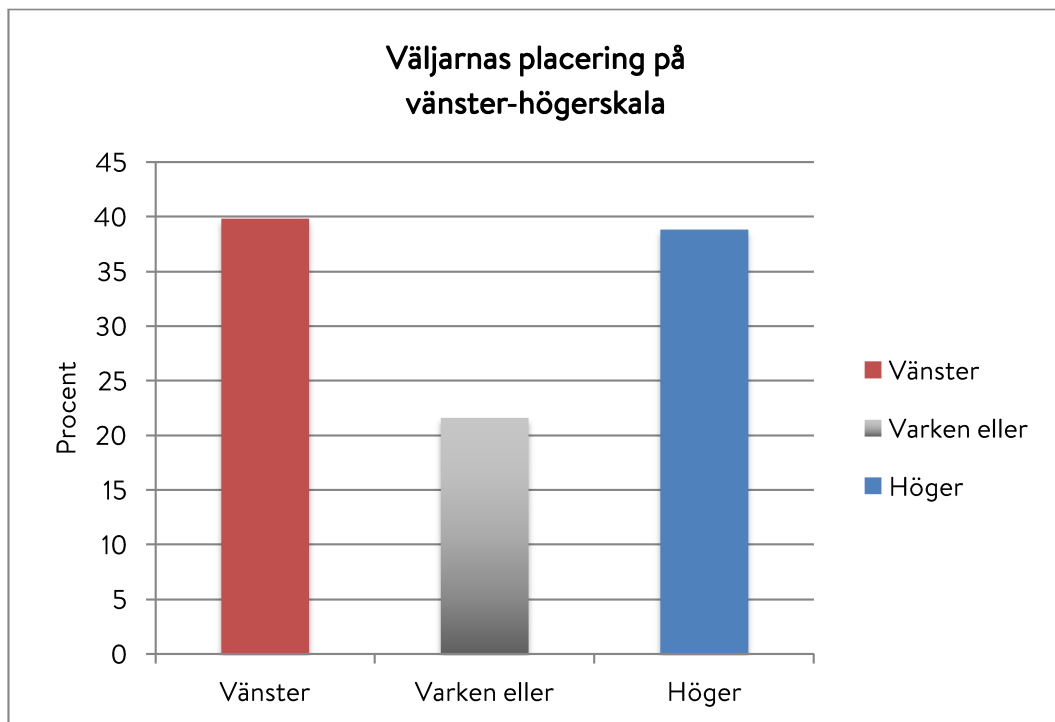
2010 samlade ”vänsterpartierna” ett totalt stöd på 44 %, Feministiskt initiativ inräknat. 2014 års valresultat innebar att samma partier samlade 46,74 % av väljarstödet. Sett utifrån detta perspektiv så har stödet för partier placerade på vänsterdelen av den politiska skalan alltså ökat sedan förra valet. Jämför man med valet 2006 så samlade samma partier 46,76 % av rösterna, alltså i princip samma nivå som i 2014 års val.

Trenden sett till faktiska valresultat visar alltså att stödet för de partier som väljarna karakteriserar som vänster var ungefär densamma mellan 1998 och 2002 och sedan minskade vid valet 2006 och 2010. En viss ökning av stödet skedde vid det senaste valet.

Den ovanstående redovisningen är dock grund. Bara för att det faktiska stödet för partier som väljarkåren definierar som vänster ökar eller minskar så behöver det nödvändigtvis inte innebära att den allmänna trenden bland väljarna sett till höger-vänsterskalan förändras på samma sätt. Det kan därför vara värdefullt att titta på vad vallokalsundersökningen från riksdagsvalet 2014 kan berätta för oss om väljarnas värderingsmässiga placering på skalan.

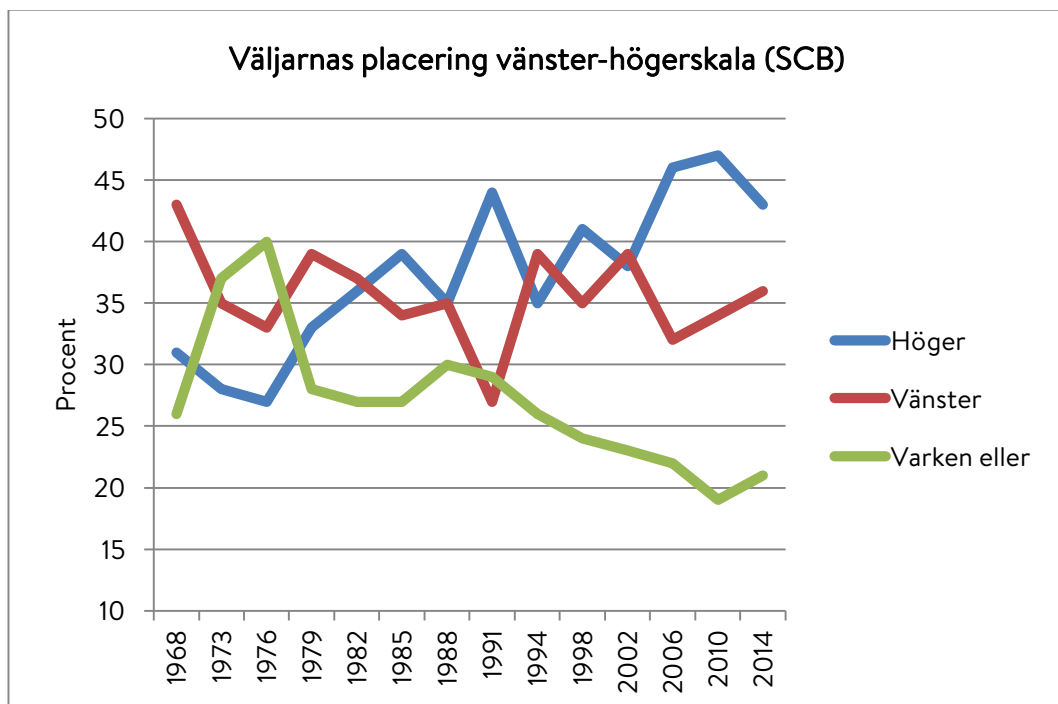
	Vänster- högerplacering i procent
Klart till vänster	18
Något till vänster	21,8
Varken till vänster eller höger	21,6
Något till höger	23,9
Klart till höger	14,9
Totalt	100,2

Bland väljarna finns alltså en liten övervikt på vänstersidan, om vi utgår från den viktade vallokalsundersökningen.

För att kunna svara på huruvida det blåste en vänstervind behöver vi dock studera hur det svenska politiska landskapet utvecklats över tid. Att en viss andel av väljarna år 2014 anser sig vara vänster säger egentligen inte så mycket. Genom att studera hur väljarna placerat sig genom åren kan vi skapa oss en bild av hur väljarnas värderingar kan ha ändrats.

I den nedanstående grafen ser vi utvecklingen av väljarnas vänster-högerplacering från 1968 till 2014, uppmätt i SCB:s valundersökningar. Bilden av hur fördelningen vänster-höger såg ut 2014 skiljer sig här något från vallokalsundersökningen.

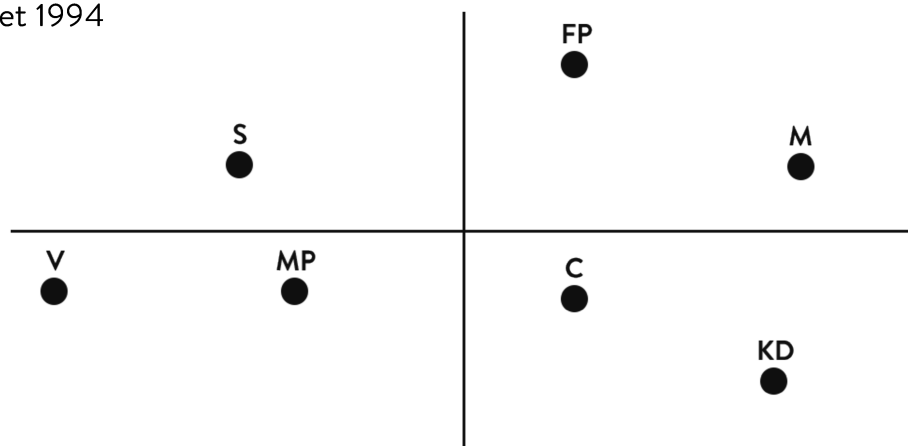
Tittar man på svenska valår fram till 2014 ses flera trender. Vi kan dels konstatera att andelen som inte placerar sig själva till höger eller vänster, alltså de som uppger svaret ”varken eller”, minskat över tid. Andelen som definierar sig som höger har på samma sätt ökat över tid, medan de som definierar sig som vänster legat relativt stabilt runt 35 %. I de första resultaten från SCB:s valundersökning från 2014 framgår att andelen som placerar sig till höger fortsatt är större än de som anser sig vara vänster. Vi kan konstatera att den så kallade vänstervinden inte var mer än en medial vindpust.

Den klassiska höger-vänsterkonflikten utmanades

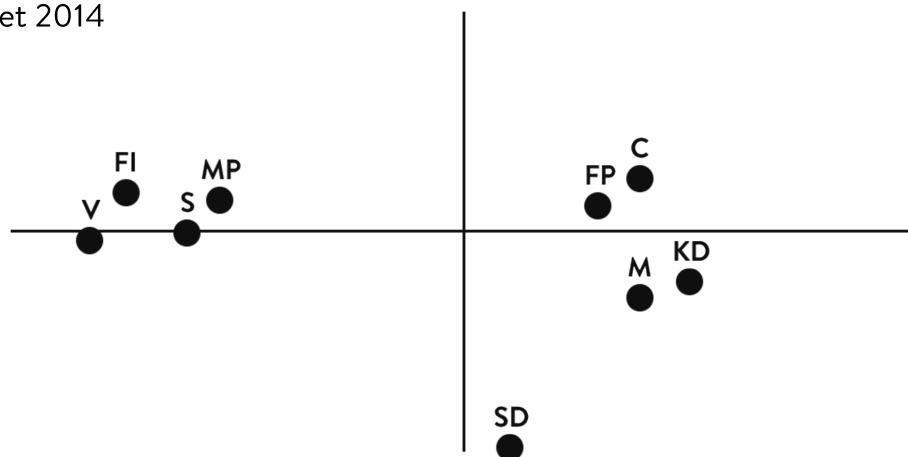
Sverige har en lång tradition av att den mest betydelsefulla politiska konflikten har varit en relativt klassisk höger-vänster-konflikt. Analys av EU- och riksdagsvalet visade att en annan politisk konflikt har kommit att dominera. SOM-institutet fångar det i sin analys av väljarnas politiska karta. Förutom att placera partierna längst en höger-vänsterskala placeras de även ut på en skala där frihetlig/auktoritär (TAN) finns i den ena änden och frihetlig/kosmopolitisk (GAL) finns på den andra. På skalan frihetlig-auktoritär har Sverigedemokraterna lyckats placera sig som enda parti som auktoritärt och alla övriga ungefär på samma frihetliga nivå. Om vi jämför resultatet från 1994 med 2014 ser vi att två motsatta bilder målas fram. 1994 är partierna utspridda längst höger-vänsterskalan och inget parti sticker iväg varken uppåt eller neråt på skalan frihetlig-auktoritär. 2014 ser vi istället tre tydliga kluster.

I valrörelsen 2014 ritades den politiska kartan om och ett tredje politiskt alternativ tog tydligare form. Väljarnas uppfattning av de två huvudsakliga blocken visar på en polarisering mellan höger- och vänsteralternativen, precis som vid tidigare val. Samtidigt syns en mycket tydlig skillnad mellan de "etablerade" partierna och Sverigedemokraterna. Under valet 2014 skedde alltså något man kan kalla en tripolarisering av svensk politik.

Valet 1994

Valet 2014

Slutsatser

Tripolariseringen av rödgrönrosa-alliansen-SD befäste blockpolitik

Socialdemokraterna försökte hela valrörelsen måla upp en bild av att Socialdemokraterna stod fria från andra ”vänsteralternativ” och där Sverigedemokraterna framförallt också var ett högerparti. Detta visade sig inte stämma med den bild väljarna har och gjorde att stora delar av den kommunikationen kan anses vara baserad på fel slutsatser. Visserligen uppfattade väljarna Sverigedemokraterna som ett högerparti. Men eftersom de befann sig så långt ner på auktoritärskalan bidrog det till att sammanfoga alliansen och rödgrönrosa och göra Sverigedemokraterna till ”enda oppositionen”.

Detta i sig hade inte behövt utmana vänster-högerskalan om det inte vore så att den andra konflikten fått bli mer bärande för valrörelsen och det politiska samtalet. Detta är en utveckling som drivits av Sverigedemokraterna. Men även bland annat Feministiskt initiativ, Miljöpartiet och vissa liberala politiska aktörer har utmärkt sig i att också förstärka denna politiska konflikt. Socialdemokraterna saknade förmåga att vinna slaget om den politiska konflikten och positionera sig som ett helt eget politiskt alternativ.

Vänstervågen uteblev

Sedan början av nittiotalet har andelen av väljarkåren som identifierar sig som höger ökat. Under våren 2014 började det i olika sammanhang beskrivas att det pågick en vänstervåg i svensk politik. Det SSU:s genomgång av valundersökningar visar är att ingen sådan trend går att finna.

Med ett lite längre perspektiv ser man snarare en förstärkning av andelen som placerar sig till höger. För att Socialdemokraterna i framtiden ska kunna få ett starkare väljarstöd krävs sannolikt att en större andel av väljarna identifierar sig som vänster, och att de som varken är höger eller vänster ser Socialdemokraterna som ett valbart alternativ. Det klassiska dilemma om hur Socialdemokraterna ska vara ett vänsteralternativ som samtidigt lockar mittenväljare kvarstår därför.

Sverigedemokraterna blev etablerade (och tog de väljare S skulle vinna)

Moderaterna och Alliansen var valets stora förlorare och Sverigedemokraterna valets stora vinnare. Samtidigt var det Stefan Löfven och Socialdemokraterna som med i princip bibehållet valresultat fick bilda regering.

Det väljarstöd som Socialdemokraterna hade som mål att vinna från Alliansen och Moderaterna gick istället till Sverigedemokraterna.

Den politiska berättelsen saknade fiende och hade otydlig lösning

Berättelsen som Socialdemokraterna gick till val på hade en sak som verkligen var tydlig – en problembeskrivning. Berättelsen att ”Sverige håller på att gå sönder” köptes av många, diskuterades och satte sig i kommunikationen. Det som vidare kritiserades av många var – finns det en tydlig idé på lösning? Även om de prioriterade politiska områdena i mångt och mycket fångade stora relevanta områden så saknades den tydliga riktningen – visionen. Målet om EU:s lägsta arbetslöshet 2020 är ett tydligt och mätbart mål men saknar de mer emotionella dimensioner som en politisk målbild behöver för att det ska kännas som en vision och riktning. Arbetslöshetsmålet blir snarare en mätbar indikator på att vi är på väg åt rätt håll.

I den politiska berättelsen fanns det en ambition om att måla upp samhällsproblemen som den politiska fienden. Men det saknar trovärdighet. När andra populistiska partier målar upp invandrarna som fienden och därmed sätter människor mot människor så blir det en viktig uppgift för Socialdemokraterna att ha en alternativ berättelse om vad eller vem som är fienden.

”Rätt förslag” istället för ”rätt konflikt”

Upprepade gånger gav valmanifestet inte stöd i den dagliga politiska debatten. Exempelvis gjorde förslaget att slopa den ineffektiva subventionen av ungas arbetsgivaruppgifter att varje politisk debatt handlade om varför Socialdemokraterna vill göra det dyrare att anställa unga. På flera områden var det återkommande att förslag som i sak var korrekta gav Socialdemokraterna fel position och konflikt i den politiska debatten. Istället för att fokus låg på att arbetslösheten ökat under borgerligheten och resurser hade slösats bort i skattesänkningar – pratades det om hur många jobb som skulle förloras om arbetsgivaravgiften höjdes på unga. Socialdemokraterna hamnade i en försvarsställning istället för att äga debatten och den politiska konflikten hamnade istället gång efter gång på högerens planhalva.

Socialdemokraternas företrädare attraherade inte unga

En väldigt positiv utveckling skedde med förnyelserna av riksdagslistorna inför 2014 års riksdagsval och större andel än tidigare var unga. Flera unga kandidater kryssade dessutom in sig trots att de inte stod på valbar plats. Samtidigt är det de högsta företrädarna som är partiets huvudkommunikatörer. Den statsvetenskapliga forskningen är i princip enig om att partiledarnas betydelse för valresultaten är relativt liten i Sverige. Men även om partiföreträdare har en relativt liten påverkan på partiidentifikation i Sverige så menar SSU att Socialdemokraternas svårigheter att attrahera unga väljare kan kopplas till bristen på unga företrädare i partiets absoluta topp.

Unga såg inte Socialdemokraterna som ett framtidsparti

Analysen bakom att Socialdemokraterna ska vara ett framtidsparti är god. Men det kräver förnyelse och ett omfattande arbete. Unga upplever Socialdemokraterna som gammaldags, till viss del ett parti för gamla och för 1900-talet. För att förändra denna bild räcker det inte att under logotypen skriva ”framtidspartiet”, det krävs förändring på riktigt.

Piggare valorganisation än på länge

Rent organisatoriskt tog Socialdemokraterna flera viktiga steg framåt och genomförde en imponerande samtalskampanj. Valorganisationen upplevdes av många inom SSU och Socialdemokraterna som proffsig och pigg. Det blev tydligt att när Socialdemokratin organiserar sig runt konkreta uppgifter – så som dörrknackning – så föds och växer engagemang. Aktivitet föder aktivitet. Det är en lärdom som mycket tydligare borde implementeras bredare i partiorganisationen både i kommande valrörelser men också tiden mellan valrörelser.

Värt att notera är också den digitala mobilisering som skedde nära socialdemokratin men också brett i vänstern. En digital infrastruktur som visade sig viktig i en valrörelse byggdes upp. På detta område visade också sig den rasistiska högern starkare än på länge och deras infrastruktur av nyhetssajter, forum och mobiliseringar i sociala medier har på ett alarmerande sätt bara vuxit sig starkare efter valet. För Socialdemokraterna och arbetarrörelsen kommer det vara långsiktigt avgörande att lyckas bygga digital infrastruktur.

SSU:s rekommendationer

Motverka blockpolitiken

Socialdemokraterna måste bemästra det politiska landskapet och inte ge Sverigedemokraterna möjlighet att ensamma agera opposition mot övriga partier. Många debattörer till vänster har menat att lösningen är att öka konflikten mellan höger och vänster. Vi menar att det politiska landskapet är mer komplext än så. Vad som behövs är snarare att motverka blockpolitiken och hitta nya konfliktytor som utmanar den klassiska vänster-högerkonflikten med frågor som kan splittra väljare inom högerpartierna eller Sverigedemokraterna. Nya konfliktlinjer kommer också öka den upplevda skillnaden mellan partierna till vänster. Målet måste vara att gå mot ett mer dynamiskt politiskt landskap som inte är låst till två eller tre block.

Prioritera frågor som är viktiga för unga

Att vinna de unga är en strategisk utmaning av högsta prioritet. Socialdemokratin måste prioritera den unga målgruppen och återerövra den unga generationens förtroende. Det är avgörande för att vinna nästa val och en förutsättning för att långsiktigt bygga folkligt stöd för Socialdemokratin. Här krävs ett omfattande policyutvecklingsarbete för att kunna svara på de utmaningar unga står inför. Socialdemokratin måste måla upp en bild av verkligheten som unga känner igen sig i och lägga fram en vision av vilket samhälle vi vill bygga. Jobb, skola och ekonomi behöver fortsatt vara en ryggrad i kommande valrörelser och den grundläggande Socialdemokratiska idén om ett jämlikt samhälle är mer relevant än någonsin, men frågorna behöver kunna kopplas till den postmaterialistiska samhällsdebatt som unga relaterar till. Socialdemokraterna misslyckades i valrörelsen med att profilera sig och koppla an till frågor som många unga ansåg vara viktiga, som miljö och feminism. Detta är givetvis frågor som är viktiga även för Socialdemokraterna. Men i kommunikationen och även i de reformer som lades fram kom dessa frågor i skymundan. Detta policyarbete måste sätta igång i hög tid inför valrörelsen 2018 för att Socialdemokraterna ska ha möjlighet att ta initiativ kring vilken berättelse och vilka frågor som ska dominera nästkommande val.

Gör upp med borgerlig ekonomisk politik

Socialdemokraterna måste utmana den borgerliga synen på ekonomisk politik och lägga reformförslag därefter. I valrörelsen sände Socialdemokraterna dubbla budskap. Den övergripande berättelsen handlade om att "något håller på att gå sönder" i samhället. Samtidigt utmanade Socialdemokraternas inte i tillräckligt hög utsträckning den borgerliga politiken som lett till "att något gått sönder". Genom att acceptera nya jobbskatteavdrag, låta bli att röra frågor som fastighetsskatten och anamma Anders Borgs retorik om "krona-för-krona" skapas ett litet utrymme att genomföra socialdemokratisk investeringspolitik. När det inte finns politik som kan leva upp till och infria den berättelse som Socialdemokraterna målade upp i valrörelsen minskar trovärdigheten för partiet.

Ta striden om de materiella frågorna

I nästkommande valrörelse kommer Socialdemokraterna ha styrt landet i fyra år. Kraven från väljarna kommer vara höga. De kommer förvänta sig att det blev skillnad, att utvecklingen i Sverige tog en annan riktning. Socialdemokraterna har en stor utmaning i att visa genom regeringspolitik att en annan väg är möjlig än den vi sett under åtta år av borgerligt styre. Socialdemokraterna måste också klara v att måla upp en vision för framtiden - i god tid inför nästa val. SSU:s uppfattning är att partiet behöver ta en hårdare strid om de materiella frågorna. Det har skett en förflyttning i samhällsdebatten där tilltron till politiken minskar och ett allt större ansvar lastas på individen. Socialdemokraterna måste bidra till en förflyttning i debatten till att individuella problem måste ses som politiska och strukturella och tron på kollektiva samhällslösningar måste öka.

Sluta vurma för teknokratiska förklaringsmodeller

Arbetet med politiska förslag måste hänga ihop med den Socialdemokratiska berättelsen och det politiska klimatet. Socialdemokraterna får inte fastna i en teknokratisk tankemodell som bara beskriver vad som är korrekt och riktigt. Till exempel, när förslaget om sänkt arbetsgivaravgift debatterades borde Socialdemokraterna ha förklarat vad vi vill göra för jobben istället för att enbart förklara sänkningens ineffektivitet.

Istället behöver fler sakfrågor debatteras och förklaras med emotionella argument och ideologisk grund. Vi vet dessutom att väljare i hög grad röstar utifrån en ideologisk kompass och värderingar, särskilt unga. Socialdemokraterna skulle därför tjäna på att tona upp dess aspekter i kommunikationen.

Organisera arbetarklassen och de unga

Sammanhållning och organisering är avgörande för att bygga ett bättre Sverige, ett starkare Socialdemokraterna och i längden minska SD:s inflytande. Det är i organiseringen som vi växer som rörelse. Det är i organiseringen vi kan mota bort misstro, hat och rasism. Hur väl Socialdemokraterna lyckas med att organisera unga och arbetarklass kommer i hög grad påverka utgången i nästkommande val. För att lyckas måste Socialdemokraterna jobba aktivt med organisering även mellan valrörelser. Ett särskilt fokus borde ligga på unga och på arbetarklass – framförallt där Socialdemokraterna har ett starkt stöd men där valdeltagandet är lågt. Socialdemokraterna måste bli en naturlig plattform för aktivism där det är möjligt att engagera sig utifrån intresse i en sakfråga eller vad som är aktuellt människors liv just då. Trösklarna för att komma in i Socialdemokraterna måste bli lägre och synen på vad engagemang är måste bli mer dynamisk och föränderlig.

Bygg ett starkt 68:an även mellan val

Det svåra parlamentariska läget visar mer än någonsin varför en stark partiorganisation inte bara behövs i valrörelser utan även – och kanske som mest - mellan val. Regeringsmakten är flyktig, Socialdemokraternas kampanjorganisation behöver vara stark och ständigt pågående oavsett vad som händer i regeringen. Detta handlar dels om att ha ett långsiktigt policyutvecklingsarbete som inte bara sträcker sig till nästa budget eller nästa valrörelse, utan som berör det socialdemokratiska samhällsbygget på sikt. Dels om att ha en aktiv kampanjorganisation även mellan val. Det kräver en digital infrastruktur och en stark digital närvaro, för att kunna kampanja kring aktuella frågor men också för att jobba med digital organisering och värvning. Det behövs också förutsättningar och resurser för att den lokala organisationen ska kunna prioritera utåtriktat arbete och organisering.

Skapa utrymme för olikhet i kommunikationen

Att Socialdemokraterna är en stor och bred folkrörelse borde utnyttjas i kommunikationen. Att visa en bred bild utåt över vilka som företräder Socialdemokraterna och släppa fram en mångfald av politiker skulle hjälpa till att attrahera fler väljargrupper. I valrörelsen fanns många unga på listorna. Något som tyvärr inte tillvaratogs i kommunikationen. Istället stöpte man alla kandidater i samma pastellfärgade och tillrättalagda affischmall och suddade ut olikheterna. Socialdemokraterna skulle kunna dra större nytta av bredden i folkrörelsen och låta både unga och partiets gräsrotter vara kommunikatörer för partiet.

Referenser/källor

Berg Linda & Oscarsson Henrik (2015), *Supervalåret 2014*, Göteborgs Universitet: Valforskningsprogrammet

Persson Mikael & Oscarsson Henrik (2010), *Unga väljare i Sverige 1956-2006*. Ur: *Fokus 10 – En analys av ungas inflytande*, Ungdomsstyrelsen/Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2010:10

Statistiska Centralbyrån (2011), *Åttapartivalet 2010. Allmänna valen, Valundersökningen*

Tryggvason Oleskog Per (2014), *Vikten av vikter - Sammanställning av viktade resultat från SVTs vallokalsundersökning 2014*, Valforskningsprogrammet, Göteborgs Universitet, 2014:13

Tryggvason Oleskog Per & Oscarsson Henrik (2014), *Utvecklingen av partisympatier 2001-2013: Socialdemokraterna*, Valforskningsprogrammet, Göteborgs Universitet, 2014:03